

літературної освіти учнів, розвиток їхньої інтелектуальної сфери і підвищення культури читання.

Література

1. Беленький Т. Приобщение к искусству слова. Москва, 1990. С.19–28.
2. Волошина Н. Наукові основи методики літератури. Навчально-методичний посібник. Київ, 2002. 344 с.
3. Ісаєва О. Організація дослідницької діяльності школярів на уроках зарубіжної літератури // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 1999. № 7. С. 3–5.
4. Літературознавчий словник-довідник / Р. Гром'як, Ю. Ковалів та ін. Київ, 1997. 870 с.
5. Мірошніченко Л. Методика викладання світової літератури. Київ, 2007. 415 с.
6. Мірошніченко Л. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах. Підручник. Київ, 2010. 432 с.
7. Ніколенко О. Проблеми аналізу художнього твору на уроках зарубіжної літератури // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2003. № 3. С. 31–34.
8. Українська література. 10–11 класи : навч. прог. для загальноосвітніх навч. закл. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/navchalni-programy.html>].

Аліна Мар'яновська

м. Вінниця

(Наук. керівн. – канд. філол. наук, доц. Віннічук А. П.)

ПРОБЛЕМА ТВОРЧОГО НАЧАЛА В ОБРАЗІ СИВООКА В РОМАНІ «ДИВО» ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО

Анотація

У статті зосереджено увагу на виявленні проблеми творчого начала у образі Сивоока в романі «Диво» П. Загребельного. Простежено зображення кожної події із життя персонажа.

Ключові слова: роман, історизм, мислення, образна система.

Аннотация

В статье сосредоточено внимание на выявлении проблемы творческого начала в образе Сивоока в романе «Диво» П. Загребельного. Прослежено изображение каждого события из жизни персонажа.

Ключевые слова: роман, историзм, мышления, образная система.

Summary

The article focuses on identifying the problem of creative beginning in the character of Sivook in the novel «Диво» by P. Zagrebelny. In the revised example, is looked at picture of each event in the character's life.

Keywords: *novel, historicism, thinking, figurative system.*

Одним із найвиразніших персонажів у романі «Диво» П. Загребельного є видуманий герой Сивоок, який сприймається читачем як історична особа.

Розділ, у якому читач знайомиться із Сивооком розпочинається із народження героя, у якому одразу відчувається контраст світла та темряви: *«Того дня, як прийшов він на світ, повсюди лежали неторканно-білі сніги, і сонце яро горіло над ними – велике низьке сонце над подніпрянськими пуцями, і чаїлася тиша в полях і лісах, і небо було чисте й гарне, як очі його матері»* [4, с. 31] та *«Для нього світ починався пільмою. Глуха чорнота заливала все довкола, і він борсався на самому дні її важководдя і плакав у відчаї й безнадії. Був посеред нескінченного, моторошно чужого шляху, всуціль накритого темрявою. Нічого не знав і не бачив»* [4, с. 31].

Такий образ заплаканого хлопчика є лейтмотивом роману, та супроводжує Сивоока протягом усього життя, особливо у найважчі його моменти, та окреслює увесь спектр емоцій персонажа: *«Так і пронесе спогад через усе життя»* [4, с. 32].

П. Загребельний подав розширений життєпис Сивоока, розповів про дитинство хлопчика, якого ростив дід Родим, адже після народження хлопчик став сиротою.

Дід Родим навчав хлопчика справи майстра та життєвої мудрості. Чоловік давав настанови Сивооку не багатословити, адже вважав, що слова часто бувають зайвими, розкрив знання про всіх язичницьких богів, незважаючи на те, що *«Не почув з його уст малий назви жодного бога»* [4, с. 36]. Хлопець перейняв від діда вміння боротись самостійно зі своїми страхами, наприклад, він не раз намагався розповісти про свій страх до коня Зюзя, але згадував, як мужньо витримував Родим усі труднощі, стримував це бажання. Так і Сивоок, беручи приклад із діда, нікому не корився і слухав лише власний внутрішній голос.

У романі Сивоок мав декілька імен: *Сивоок, Божидар та Михайло*. Кожне ім'я подає своєрідну характеристику героя: Сивооком названий через колір очей, Божидаром – бо мав обдаровання і талант, Михайлом – як підтвердження прийняття християнської віри. Сам герой говорить, що імена для нього не мають цінності, бо лише ділами можна *возвеличити себе або ж зганьбити* [4, с. 501].

Портрет Сивоока у романі спершу зображений через слова купця Ситника: *«А вже знаю, що ти Сивоок. А що прибуде – здогадався від першого разу. Очі маєш не сиві, як то нарік твій Родим, а каламутні, бо прийшов з невідомості. І хто ти єси, ніхто не відає»* [4, с. 45], звідси ми розуміємо походження імені хлопця. *«Ого, міцний хлоп'яга!»* [4, с. 49] – зауважує Ситник, коли намагається втримати малого, бо хоч той ще дитина, але силу має нечувану для свого віку. Цю силу, що отримав герой у спадок від діда Родима, помічає і дружинник, коли намагається відібрати в уже дорослого Сивоока зброю: *«Чудної сили отрок»* [4, с. 102]. Очі, як кажуть, – дзеркало, у якому відображені найважливіші людські якості, ця теза ілюструється такою реплікою Лучука: *«В тебе справді сиві очі. Таких я не бачив ніколи. Мабуть, не брешеш, раз у тебе такі очі»* [4, с. 69], в даному випадку очі свідчать про чесність героя. Своєрідно сприймає його молода дівчина: *«Пришелепуватий трохи отрок, – чмихнула Ягода, – здоровий, як тур, а бурмоче про якусь глину»* [4, с. 168], помічаючи невідповідність міцної статури героя і його ніжної душі, що прагне до прекрасного. Загадкова дівчина Ісса сприймає його як *«доброго чоловіка з сяйливою бородою й імлистими загадковими очима»* [4, с. 494]. З точки зору князя *«Сивоок був чоловік небезпечний у своїй норовистості у своєму вмінні»* [4, с. 578].

Надалі у романі лише уривками подано портретну характеристику Сивоока, наприклад, у порівнянні з Міщилом: *«вони з Сивооком були майже однакові на зріст, тільки цей збудований був гармонійно, а Міщило нагадував Аганіта...»* [4, с. 668].

Після того, як Родим помер захищаючи язичництво та не приймаючи християнство, Сивоок утік від загибелі та попав до Ситника, який, пообіцявши їжу та житло, не стримав своєї обіцянки та закрити його у коморі. Після смерті діда, хлопець зрозумів, що *«у тому світі все потрібне для того, щоб жити без зайвих тривог і непевності, звикав до думки, що завжди ходитиме тими самими стежками, побіля тих самих дерев, сидітиме коло того самого вогнища, дивитиметься на той самий шлях»* [4, с. 67]. Все ж, Сивоокові вдалось утекти від «ката» Ситника та сховатись у пуці.

Згодом, хлопець попав із Лучуком у Київ, де вперше побачив храм Пресвятої Богородиці, яка справила на нього неймовірне враження, побачивши її він не міг дивитись більше ні на що, не звертав уваги на гамір, купу людей, бідність, думав лише про неї, навіть коли він був якомога далі від церкви, хай там що, думав про неї та враження від побаченого зберіг на все життя :*«Знов йому перед очі стала церква Богородиці, він знову був серед вишневого мороку в світінні барв його рідної землі, його нетьмареного дитинства»* [4, с. 74].

Надзвичайно яскраво П. Загребельний окреслив психологічний портрет Сивоока. Ще з дитинства хлопця, читач зауважує притаманне йому прагнення до волі, саме воно супроводжує його аж до смерті. Хлопець не терпить рабства, адже зазнав його ще після смерті у Ситника, у романі є слова: *«Життя навчило його ні з чим не згоджуватися, протестувати, обурюватися. Він зрозумів, що тільки ті, хто бореться, мають слухність. Не досить помічати несправедливість – треба знайти спосіб, як її усунути, подолати. Хай ці його мозаїки будуть останньою даниною колишньому, до якого більше не повернеться. Не хоче більше рабства! Хоче волі!* [4, с. 677].

П. Загребельний змальовує образ Сивоока, як неординарну особистість із творчим началом, який має неймовірні здібності до мистецтва та прагненням до втілення власних задумів.

Життя Сивоока було наповнене мистецтвом: *«Тепер зродилося в ньому щось ніби рослинне; мов рослини – квітками й листями, він тепер жив і*

промовляв до людей тільки барвами, і все для нього вкладалося в мову барви, він знову почав своє вмирання в творінні, спливав крізь кінці пальців на свої мозаїки небаченими кольорами, він хотів би упіймати в барві й показати людям усе на світі: дівочий спів, пташиний політ, блимання зірок із чистого неба і сонце, сонце [4, с. 665]. Усе інше не турбувало його, воно для нього було найменш важливим.

Через певну кількість років, князь Ярослав Мудрий захотів побудувати на Русі храм, який буде набагато кращий, ніж той, що стоїть у Константинополі, і саме Сивооку вдалось побудувати його таким, яким прагнув його бачити володар. Ярослав та Сивоок мали спільну мету для храму – відтворення народного духу та прославлення слов'янської землі. Хоча, Сивоок розумів, що: *«Може, будовано цей собор у сльозах, прокляттях і крові, може, з урочистим співом і радістю, – хоч як там було, але піднявся він у тій землі, яка не знала кам'яних споруд, у землі, яку називали землею багатьох городів, та були то городи дерев'яні, горіли вони так часто, що не встигала потемніти ще й стружка на нових будівлях; і от над цими дерев'яними городами, над звичною нетривалістю й тимчасовістю вознеслося рожеве кам'яне диво: небаченої величі й краси храм, який за розмірами поступався лише Константинопольській Софії, а за своїм внутрішнім і зовнішнім убранством, за своєю пишнотою і барвистістю не мав рівних у цілому світі» [4, с. 446].*

Мистецька робота була основним наповненням його життя, усе інше було для Сивоока несуттєвим, зайвим. Сивоок, як справжній митець, поступово розчинявся в мистецтві, заперечував своє існування та говорив про себе: *«Я – сопілка в устах мого народу, і тільки йому підвладні пісні, що пролунають, народившись у мені; Для нього тепер не існує нічого на світі. Він не належить ні своїм бажанням, ні своїм потребам. Належить без решти мистецтву» [4, с. 686].* Вся суть його праці, усі особливості його ества концентрується у надзвичайно ємній фразі *«мене – нема»*. Сивоокове розчинення в мистецтві зображується через нагромадження заперечних конструкцій, а також метафорою, що передає суть мистецької долі – перетворення на ідеальний

інструмент, тобто зречення від екзистенції, від власного «Я». Утім, вмирання таки не даремне, автор дає надію на це в таких словах: «*І через багато віків, коли зазвучать для когось оці старі барви, оживе тоді в них, може, і погляд, і серце Сивоокове*» [4, с. 685]. Сивооку вдалось збудувати шедевр, у якому він уміло поєднав християнську та язичницьку культури.

Образ Сивоока є вигаданим, але все ж насправді була історична особа, яка збудувала храм Софії Київської. У «Повісті минулих літ» не зазначено імені її творця. Унаслідок того, аби дещо відновити таку історичну несправедливість, П. Загребельний і створив образ митця та надав йому якомога більше реалістичності, адже особа, яка збудувала такий масштабний проект, заслуговує на визнання.

Дослідниця А. Віннічук у монографії «Геройство мусить мати нагороду...» зазначає, що висунута письменником «художньо-філософська концепція життя історичних постатей є утвердженням високого морального, етичного пафосу, ... історичний фактаж органічно поєднується з відтворенням психологічного стану героя, ... , що сприяє новому баченню людини» [1, с. 85].

На нашу думку, образ Сивоока є найбільшим художнім досягненням П. Загребельного у творі.

Література

1. Віннічук А. Геройство мусить мати нагороду. Концепція історичного минулого України в романістиці другої половини ХХ століття / Монографія. Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2010. 214 с.
2. Дончик В. Пристрасна позиція, невтомний пошук (До 60-річчя з дня народження Павла Загребельного) // Українська мова і література в загальноосвітній школі, 1984. № 8. С. 3–11.
3. Загребельний П. Спроба автокоментаря // Загребельний П. Неложними устами: Статті, есе, нариси. Київ, 1981. С. 438–455.
4. Загребельний П. Диво: Роман. Харків, 2006. 638 с.
5. Слабошпицький М. Історичний дивосвіт П. Загребельного // Дивослово 2000. №2. С. 10–14.
6. Шаховський С. Романи Павла Загребельного. Київ, 1974. 175 с.

Марія Пасічник

м. Вінниця

(Наук. керівн. – канд.філол.наук доц. Богатько В. В.)